

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА”

У статті на підставі аналізу економічної літератури розглянуто сучасне трактування понять “ресурси”, “потенціал” підприємства. Запропоновано авторське визначення поняття “ресурсний потенціал підприємства”, що є системою взаємопов’язаних різних видів ресурсів, які знаходяться у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів і підвищення його конкурентоспроможності на ринку.

Ключові слова: ресурси, потенціал, ресурсний потенціал, підприємство.

I. Вступ

В умовах кризи, що характеризується нестабільністю зовнішніх економічних факторів, одним з першочергових завдань керівництва стає формування та оцінювання поточних перспективних можливостей підприємства, тобто його потенціалу; збалансування можливостей підприємства з потенціалом зовнішнього середовища для досягнення стратегічних цілей та з метою виживання в умовах конкуренції сьогодні та в перспективі. Визнання важливості розвитку підприємства як умови його існування дає змогу поставити питання про дослідження джерел розвитку. Таким джерелом пропонується визнати ресурсний потенціал підприємства, що містить у собі перспективу майбутнього стану підприємства який можливо досягти тільки за умов розвитку. Незважаючи на той факт, що навіть за допомогою примітивного причинно-наслідкового зв’язку твердження про вплив потенціалу підприємства на його розвиток є безсумнівним, детальне розкриття цього питання потребує більшої уваги й окремого дослідження.

У сучасних умовах механізм управління ресурсним потенціалом підприємств не повністю відповідає завданням підвищення ефективності їхньої роботи, отримання високих остаточних результатів, подальшого розвитку. Особливої актуальності ця проблема набуває через обмеженість самих ресурсів, що зумовлює необхідність постійного пошуку шляхів повного їхнього використання.

Проблеми формування та використання ресурсного потенціалу досліджували вітчизняні й зарубіжні вчені, серед яких слід виділити В.Н. Авдєєнко, Т.А. Ашимбаєва, О.Є. Бабіну, І.В. Гречину, І.А. Гуніну, Ж.Д. Ісамбетову, Н.С. Краснокутську, Є.В. Лапіна, І.П. Отенко, О.Ю. Попову, Л.В. Фролову та ін. Проте більшість теоретичних концепцій розвитку ресурсного потенціалу, його структури та властивостей, що лежать в основі його використання, є недостатньо обґрунтованими або суперечливими. В економічній літературі недостатньо уваги приділено навіть визначенню поняття “ресурсний потенціал підприємства”, що негативно вплинуло на формування методології управління потенціалом на підприємстві. Тому постає об’єктивна необхідність узагальнення думок сучасних учених стосовно визначення поняття “ресурсний потенціал підприємства” і запропонування єдиного поняття, що потребує в’яснення низки питань щодо економічної сутності, властивостей, структури ресурсного потенціалу.

II. Постановка завдання

Метою статті є запропонування авторського визначення дефініції “ресурсний потенціал підприємства” на підставі аналізу сучасних підходів до трактування цього поняття в економічній літературі.

III. Результати

Основу категорії “ресурсний потенціал підприємства” становить загальна категорія “ресурси”, що означає “запас”, “джерело”. До ресурсів зараховуються запаси та джерела сировини, матеріалів, майно та грошові кошти, праця. Ресурси – це сукупність

матеріальних і нематеріальних елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь у виробничому процесі [1, с. 74].

Особливістю категорії “ресурси” є їхня відтворюваність, яка здійснюється як у формі споживчої вартості, так і у формі вартості. Процес функціонування підприємств постійно вимагає залучення нових ресурсів.

Основні положення сучасної ресурсної теорії можна сформулювати так [7, с. 20–24]:

1) функціонування економіки розглядається з точки зору діяльності і взаємодії самостійних фірм;

2) успіх економічної діяльності фірми в стратегічному плані визначається її сталими конкурентними перевагами порівняно з іншими фірмами;

3) основним чинником надбання конкурентних переваг є наявність під контролем стратегічних ресурсів, тобто ресурсів, що надають можливості здійснювати реалізацію конкурентних стратегій;

4) ефективне використання цих ресурсів може бути забезпечене особливими якостями фірми, що відносяться до можливостей і здібностей.

Так, в концептуальних засадах ресурсної теорії можна, з одного боку, простежити відокремлення понять “можливості”, “здібності” від поняття “ресурси”, з іншого – елементи стратегічного підходу й пріоритетність стратегічних ресурсів для досягнення підприємством конкурентних переваг.

Термін “потенціал” поєднує дефініції “можливості” та “здібності”. Тлумачний словник трактує можливість як благосприятливу умову, обставину, ситуацію, при якій можливо щось зробити, а здібність – як природну обдарованість, вміння, можливість здійснювати які-небудь дії [10, с. 63, 703]. Треба відмітити, що лише стосовно поєднання можливостей і здібностей у трактуванні поняття “потенціал підприємства” між авторами сучасної економічної літератури немає різноманіття. В інших аспектах, на жаль, як справедливо відмічає М.А. Мотов [11, с. 131], різноманіття понять заважає усвідомити суть питання. Трактування дефініції “потенціал підприємства”, що розробляються незалежними науковцями, містять дуже часто однаковий зміст. Тому важливо звернути увагу на змістовий аспект і ключові характеристики сучасного трактування поняття “потенціал підприємства” і всебічно розглянути сутність цієї дефініції.

Поняття “потенціал” (лат. – сила) – можливість, здатність, сила, що існує у прихованій формі й може виявлятися за певних умов. Зазвичай у загальнонауковому контексті поняття “потенціал” пов’язується із поняттями “сили” або “міцності”. Традиційно цей термін використовується для характеристики засобів, запасів і джерел, які мо-

жуть бути використані для вирішення певного завдання або досягнення певної цілі, а також для можливостей окремої особи, суспільства, держави [12, с. 32]. В економічному контексті потенціал підприємства характеризує сукупність його спроможностей. З одного боку, під потенціалом підприємства зазвичай розуміють сукупність чинників, які характеризують силу, джерела спроможності, кошти, запаси, ресурси та інші резерви, які можуть бути використані в економічній діяльності [5, с. 25]. З іншого, потенціал підприємства визначається якістю та кількістю ресурсів, що має підприємство, кваліфікацією персоналу, інноваційними, інформаційними й фінансовими спроможностями [3, с. 24].

Отже, потенціал – це сукупність ресурсів і можливостей, які можуть бути використані підприємством для досягнення певних цілей.

Вивчення ресурсного потенціалу підприємства є необхідною складовою та передумовою формування стратегії (стратегічних альтернатив) його розвитку. Коло визначень ресурсного потенціалу підприємства дуже широке – від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система [6, с. 6]. Його вивчали як елемент виробничих відносин щодо використання здатності трудових ресурсів до створення матеріальних благ, як сукупність наявних ресурсів для досягнення поставленої мети, як максимально можливий обсяг матеріальних благ і послуг, який можна отримати за умови оптимального використання наявних ресурсів, як реальну чи ймовірну здатність виконати цілеспрямовану роботу та ін. На думку Т.А. Ашимбаєва, ресурсний потенціал підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, зокрема здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства [2, с. 56].

Ресурсний потенціал підприємства – це сукупність взаємопов’язаних ресурсів, які використовуються для виробництва продукції. Величина цього потенціалу визначається обсягом окремих видів ресурсів (земельних, матеріальних і трудових), які перебувають у розпорядженні підприємства.

Ресурсний потенціал підприємства – це сукупність ресурсів, що є у розпорядженні підприємства, а також спроможність працівників і менеджерів використовувати ресурси з метою виробництва товарів (послуг) та отримання максимального прибутку. Він характеризує не весь запас конкретного ресурсу, а ту його частину, яка залучена у виробництво з урахуванням економічної доцільності та досягнень науково-технічного про-

гресу і включає в себе не тільки сформовану систему ресурсів, а й нові альтернативні ресурси та їхні джерела [6, с. 254].

Принципово новою проблематику потенціалу підприємства на сьогодні вважати не можна, адже їй присвячено цілу низку праць, причому майже всі дослідники розглядають не просто поняття потенціалу підприємства, а й конкретизують окремі види потенціалу.

Необхідно відмітити, що такі науковці, як І.В. Гречина [4], Ж.Д. Ізамбетова [6], Н.С. Краснокутська [8], пов'язують ресурсний потенціал підприємства із формуванням та ефективним використанням ресурсів. Процес формування та мобілізації ресурсів починається з того, що механізм використання ресурсного потенціалу організації узгоджується з наявною стратегією. Для цього керівництво підприємства має узгодити характер і напрям діяльності функціональних підрозділів із завданнями реалізації стратегії.

Деякі вчені-економісти визначають ресурсний потенціал підприємства як сукупність ресурсів, які є в розпорядженні підприємства, і спроможність його співробітників і менеджерів використовувати ресурси з метою створення товарів, виконання робіт, надання послуг та отримання максимального прибутку [9, с. 47].

Слід зазначити, що ресурсний потенціал передбачає сукупність запасів і пов'язаний, насамперед, із характеристикою джерел ресурсів. До складу ресурсного потенціалу входять запаси природних, матеріальних, фінансових, інформаційних ресурсів і населення. Категорія ресурсного потенціалу потрібна для оцінювання можливостей майбутнього періоду, тому що це враховує спрямування, розширення, поповнення і відтворення джерел ресурсів.

Найпоширеніше трактування сутності ресурсного потенціалу підприємства полягає у сукупності природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, які можуть бути використані для досягнення певних цілей. Крім того, потенціал підприємства можна визначити як можливості господарської системи виробляти продукцію (що близько до його трактування як виробничої потужності) або як можливості продуктивних сил забезпечувати певний ефект, не уточнюючи, водночас, чи відповідає цей ефект поставленим цілям.

Різноманіття підходів до розуміння сутності ресурсного потенціалу дає змогу вважати його багатоаспектним поняттям. На нашу думку, *ресурсний потенціал є системою взаємопов'язаних різних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів та підвищення його кон-*

курентоспроможності на ринку. При цьому він визначається не просто кількістю та якістю ресурсів, які є на цей момент, а й їхнім оптимальним співвідношенням, відповідністю їхньої величини і складу потребам вирішуваних завдань.

IV. Висновки

Таким чином, проведений аналіз показав, що основу категорії “ресурсний потенціал підприємства” становить категорія “ресурси”, але вже в концептуальних засадах ресурсної теорії можна простежити відокремлення понять “можливості”, “здібності” від поняття “ресурси”, що дає підстави для формування категорії “потенціал”. В економічному контексті потенціал підприємства характеризує сукупність його спроможностей, з цієї точки зору, під потенціалом підприємства зазвичай розуміють сукупність ресурсів і можливостей, які можуть бути використані підприємством для досягнення певних цілей. Коло визначень ресурсного потенціалу підприємства дуже широке – від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система. Різноманіття підходів до розуміння сутності ресурсного потенціалу дало змогу вважати його багатоаспектним поняттям і надати авторське розуміння ресурсного потенціалу як системи взаємопов'язаних різних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів та підвищення його конкурентоспроможності на ринку. Серед напрямів подальших досліджень слід виділити обґрунтування й розробку структури ресурсного потенціалу підприємства.

Список використаної літератури

1. Авдеенко В.Н. Производственный потенциал промышленного предприятия / В.Н. Авдеенко, В.А. Котлов. – М.: Экономика, 1989. – 240 с.
2. Ашимбаев Т.А. Экономический потенциал и эффективность его использования / Т.А. Ашимбаев. – Алма-Ата: Наука, 1990. – 256 с.
3. Бабина О.Є. Потенціал як системна економічна категорія / О.Є. Бабина // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 36. – С. 23–26.
4. Гречина І.В. Структура сукупного потенціалу економічної системи / І.В. Гречина // Україна: Схід-Захід – проблеми сталого розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – С. 185–187.
5. Гунина І.А. Экономический потенциал предприятия: сущность, содержание, структура / И.А. Гунина // Машиностроитель. – 2004. – № 11. – С. 24–28.

6. Избембетова Ж.Д. Структура производственного потенциала предприятия / Ж.Д. Избембетова // Вісник Одеського державного університету. – 2005. – № 12. – С. 253–256.
7. Кателько В.С. Ресурсная концепция стратегического управления: генезис основных идей и понятий / В.С. Кателько // Вестник С.-Петербургского ун-та. Серия Менеджмент. – 2012. – № 4. – С. 20–42.
8. Краснокутська Н.С. Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження: моногр. / Н.С. Краснокутська. – Х. : Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. – 247 с.
9. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е.В. Лапин и др. – М. : ИТД “Университетская книга”, 2002. – 310 с.
10. Лопташ В.А. Русский толковый словарь / В.А. Лопташ, Л.Е. Лопатина. – изд. 7-е, испр. и доп. – М. : Рус. яз., 2001. – 882 с.
11. Мотов М.А. Стратегически ориентированный экономический потенциал предприятия / М.А. Мотов // Молодой ученый. – 2011. – № 10. – Т. 1. – С. 131–133.
12. Отенко И.П. Механизм управления потенциалом предприятия: монография / И.П. Отенко, Л.М. Малярец. – Х. : ХГЭУ, 2003. – 220 с.
13. Попова О.Ю. Ресурсный потенциал розвитку підприємства: сутність та принципи оцінювання / О.Ю. Попова, К.О. Белоусова // Розвиток сучасної логістично-орієнтованої економіки : зб. наук. пр. Донецького державного університету управління. – Донецьк : ДонНУУ, 2012. – Т. XIII. – С. 190–199.
14. Фролова Л.В. Управління економічним потенціалом торговельних підприємств : монографія / Л.В. Фролова, О.В. Григораш. – Донецьк : Ноулідж (Донецьке відділення), 2013. – 201 с.

Стаття надійшла до редакції 06.03.2014.

Алексеев С.Б., Жебокритский Е.И. Определение понятия “Ресурсный потенциал предприятия”

В статье на основе анализа экономической литературы рассмотрена современная трактовка понятий “ресурсы”, “потенциал” предприятия. Предложено авторское определение понятия “ресурсный потенциал предприятия”, который является системой взаимосвязанных разных видов ресурсов, которые находятся в распоряжении предприятия или могут быть задействованы в его хозяйственной деятельности для максимального удовлетворения потребностей потребителей и повышения его конкурентоспособности на рынке.

Ключевые слова: ресурсы, потенциал, ресурсный потенциал, предприятие.

Alekseev S., Gebokritskiy E. Determination of definition the “resources potential of enterprise”

Confession of importance of development of enterprise as a condition for his existence allows to make question about research of sources of development. It is suggested to acknowledge resources potential of enterprise, which contains the prospect of the future state of enterprise, which, such source, however, it is possible to attain only on the conditions of development. In modern conditions the mechanism of management of resource potential of enterprises not fully answers to the tasks of increase of efficiency of their work, receipt of high final results, subsequent development.

In economic literature the determination of concept “the resources potential of enterprise” have not received enough attention, that by the turn, negatively influenced on forming of methodology of management by potential on an enterprise. Therefore in the article the fundamental tenets of the resources theory are expounded, essence of definition of “potential” was investigated and on the basis of generalization of opinions of modern scientists in relation of determination of resource potential the following author’s determination of resource potential of enterprise is offered: resource potential is the system of intercommunications of different types of resources which are at disposal of enterprise or can be engaged during his economic activity for maximal satisfaction of necessities of users and increase of his competitiveness at the market.

Thus he is determined not simply by amount and quality of resources which are on this moment, but also by their optimum correlation, by accordance of their size and composition by the necessities of solvable tasks. Among directions of subsequent researches ought to be selected a substantiation and development of structure of resource potential of enterprise.

Key words: resources, potential, resource potential, enterprise.